

SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
ORTADOĞU ENSTİTÜSÜ
MÜDÜRÜ PROF. DR.

TUNCAY KARDAŞ:

**Biden'in Ekibi,
Türkiye'ye
Karşı İdeolojik,
Bürokratik
ve Örgütsel
Refleksler
Gösterebilir**

SÖYLEŞİ: YUSUF ÖZKIR

ABD'de 6 Ocak'ta yaşanan Kongre baskını ve devamında Washington'da ortaya çıkan askeri görüntüler Amerikan demokrasisinin zaafı ve yönü bağlamında kamuoyunda epeyce tartışıldı. Joe Biden'ın 20 Ocak'ta yemin ederek göreve başlaması sürecinde de Kongre baskınının gölgesi vardı. Bir taraftan demokratik değerlerin zayıflaması, diğer taraftan pandemi ile mücadelede verilen çökmüş devlet görüntüsü önümüzdeki süreçte Biden yönetiminin aşması gereken konular arasında. Öte yandan Biden'ın ekibi ve bürokratik atamaları dış politikanın yol haritası bağlamında bazı ipuçları veriyor. Türkiye ile ilişkilerde de bu ekibin imzasının olacağı açık. Tüm bu konuları Sakarya Üniversitesi Ortadoğu Enstitüsü (ORMER) Müdürü Prof. Dr. Tuncay Kardaş ile konuştuk.

Joe Biden 20 Ocak'ta yemin ederek göreve başladı. Bunu konuşacağız ama önce ABD siyasi tarihi içinde önemli bir yer edinen 6 Ocak Kongre baskını sormak istiyorum. Nasıl değerlendiriyorsunuz baskını ve sonrasındaki "askeri" görüntüleri?

Burada sıkıntı şu, kongre baskını diye tabir ettiğimiz baskın, Amerikan tarihinde çok az rastlanan türden bir infiale yol açıyor. Baskının kendisi çok az gördüğümüz bir hadise, bir de ortaya çıkardığı infial de önemli bence. Genelde normatif bir şekilde yaklaşım geldi bu hadiseye. Benim genel tavrım, normatif değil de reel düzlemde bakalım istiyorum. Yani darbe teşebbüsüdür, diyen oldu, eski Amerika'nın sonu diyenler oldu. Hep değer yüklü anlamların üzerinden olaylara baktığımızda, özünü kaçırıyoruz.

Dolayısıyla nereden baktığınıza kalıyor, mesele. Ama biraz daha beklemek lazım; emekli ya da muvazzaf asker veya polisler, ne kadar bu işin içindeydi. Biliyorsunuz bir süreç, bir tahkikat var. Ondan sonra biz olayı anlarız. Özetle, bu bölge kendine ait polis gücü olmayan bir bölge. Yakın çevredeki eyaletlerin kolluk kuvvetlerinin olaya dahil olmasıyla, bir asayiş sorunu halledilmeye

çalışılıyor. Burada eleştirilen nokta da oydu zaten. Pentagon bu onayları vermede neden geç kaldı, hemen bastırılabilir bir olayken, bir şekilde olayların büyümesine göz mü yumuldu acaba, diye bir tepki var. Ancak burada protestocuların beyaz Amerikalı olması da, askerin ve polisin içindeki, o dile getirdiğimiz kurumsal ırkçılığın bir tezahürü bana sorarsanız. Çünkü çok değil birkaç ay önce siyahi vatandaşların çeşitli protesto gösterilerinde, çok aktif bir şekilde kolluk kuvvetlerinin müdahil olduğunu gördük. Dolayısıyla buradaki sessizliğe bence dikkat edilmeli, reel düzlemde bakalım dediğim, biraz da o. Yani darbe miydi, değil mi; "liberal düzen sona mı erdi"den ziyade, var olanı iyi teşhis ve tespit etmemiz, kanaatimce elzem. Burada bence birinci altını çizmemiz gereken husus bu. Yani buradaki ihmalin altında böyle bir ırkçılık sorunu yatıyor mu? Zaten bir Genelkurmay açıklaması oldu, sanırım sizin de dikkatinizi çekti. O açıklamada, biraz da bu eleştirilerin önünün alınması niyeti vardı. İçimizde olması, muhtemel bu görüşteki insanlara hiçbir şekilde müsamaha edilmeyeceğine dair bir ifadeydi. Ama onun bir alt yapısı da var şimdi; tabii

Genelkurmay Başkanı, Trump döneminde yapılanların ortağı, onu da söylemek lazım. Hatırlarsanız, Trump'ın elinde İncil, şöyle birkaç yüz metre yürüyerek bir pozunu vardı. Orada genelkurmay da Trump ile beraber yürüdü. Dolayısıyla, aynı zamanda günah çıkarma gibi, bu bildiri.

DERİN DİP DALGA

Kongrenin basılması, insanların öldürülmesi, sokaklarda adım başı askerin olması, kontrollerin yapılması falan. Bu Amerikan demokrasisi açısından birtakım problemlerin de işareti gibi mi?

Yani günah çıkartma boyutunun yanında, bir de bahsini ettiğim beliren tehlike, iç düşman diyoruz ya, o beyaz milliyetçi damarın kabarak ırkçı dalgaya dönüşmesi var. Bu basit bir asayiş sorunu da değil, şimdi aslında o dediğiniz yere getirmeye çalışıyorum. Bu bir güvensizlik eylemi. Bunun sosyolojisine iyi bakmak lazım. Yani Amerika'da yıllardır ters giden, Trump'ın da evvelinde, siyaseten ters giden birtakım gelişmeler var, siyaset sosyolojisi açısından söylüyorum.

Bu kesimlerin kim olduğuna baktığımızda, Trump döneminin

Biden'i bekleyen en büyük tehlike ne Çin'dir ne de Rusya; Trump'ın bıraktığı mirastır. Çünkü Trump öyle bir saatli bomba bıraktı ki Biden'ın kucağına, Elitlere tepki duyan kesimleri uyandırdı. Bu tepki onların mobilize olmasını, Cumhuriyetçi Parti'ye sızmasını ve partinin etrafını da değiştirmesi sonucunu ortaya çıkarttı.

Kongre baskını, basit bir asayiş sorunu değil, bu bir güvensizlik eylemi. Bunun sosyolojisine iyi bakmak lazım. Yani Amerika'da yıllardır ters giden, Trump'ın da evvelinde, siyaseten ters giden birtakım gelişmeler var, siyaset sosyolojisi açısından söylüyorum. Bu kesimlerin kim olduğuna baktığımızda, Trump döneminin sarsıcı dört yılına ve onun da ötesine o sosyolojiye gidiyoruz.

PROF. DR. TUNCAY KARDEŞ KİMDİR?

Sakarya Üniversitesi, Ortadoğu Enstitüsü Müdürüdür. Uluslararası Siyaset profesörü olan Kardeş, Bilkent Üniversitesi'nden Lisans ve Yüksek Lisans, Galler Üniversitesi, Aberystwyth'ten de MsEcon (Security Studies) ve Doktora (International Politics) dereceleri almıştır. Eleştirel Güvenlik Çalışmaları, Savaş Sosyolojisi, Uluslararası İlişkiler Teorisi ve Görsel Semiotik alanlarında araştırmalar yapmaktadır. Türkiye ve Ortadoğu'da Toplumsal Güvenlik İkilemleri isimli proje çalışmasının koordinatörlüğünü yapmıştır. Halen "History through Theory" isimli projeyi yürütmekte ve proje ekibiyle "1853 Kırım Savaş Kararı" konusunda çalışmaktadır. Profesör Kardeş'in çalışmaları War in History, Cambridge Review of International Affairs, Digest of Middle East Studies, Turkish Studies, Middle East Critique, Bilig ve Insight Turkey gibi akademik dergilerde yayınlanmıştır. Prof. Kardeş, şu kitapların ortak yazarlarından: The Borders of Islam: Exploring Samuel Huntington's Faultlines, from Al-Andalus to Virtual Ummah, (New York: Oxford University Press, 2009); Non-State Armed Actors in the Middle East (New York: Palgrave, 2017) ve İmparatorluğun Savaş Kararı: Osmanlı Devleti Birinci Dünya Savaşına Neden Girdi, (Ankara: Kadim 2019)

sarsıcı dört yılına ve onun da ötesine o sosyolojiye gidiyoruz. Amerikalı analistlerin bundan kaçamayacaklarını düşünüyorum. Toplum daha iyi anlamaya yönelik birazdan söylemeye çalışacağım bir sacayağı üzerine oturtmaya çalışacağım derin Amerika konusunu. Asıl Amerika'nın sahibi kim? Liberal küreselci elitler mi yoksa halk mı diye böyle basit bir şekilde anlatılanları... İşin çok derin bir sosyolojisinin var olduğunu düşünüyorum. Burada Trump'ı iktidara getiren derin birtakım dalgalar var. Biz hep denize baktığımızdan üstte yatan birkaç hareketlenmeyi görüyoruz ama bu değişimi getiren dalgalar esasında uzunca bir süre vardı. Ama onun da üzerinde muhafazakarlar arasında yani cumhuriyetçileri de kapsayan büyük bir siyasete güvensizlik dalgası, Amerika'nın kırsalından kentlere doğru dalga dalga yayılıyordu. Trump çok fırsatçı, biraz da emlakçı olmanın getirdiği ticaret erbabı kafasıyla, bu fırsatı gördü, bu dalganın üzerinde sörf yapmaya başladı. Derin dalga, kongre baskınıyla suyun üzerine çıktı.

Bu derin dalgada benim görebildiğim bir radikal sağa eğilim var. Bu ne Amerika'ya mahsus ne Avrupa'ya mahsus bir hadise. Asya'da, Hindistan'da ya da Rusya'da gördük, küresel, transnasyonal ve birbiriyle ilintili bir hareket. Örnek verelim, anlaşılır olması için. Yeni sağ diyoruz ya da radikal sağ diyoruz; bunlara baktığımızda bunların aslında medyada neşredildiği gibi cahil cühela takımı, ayak takımı, hiçbir şeyden anlamayan, tuzu kuru kişiler olduğu imajı bence yanlış. Bu hareketin arkasında ciddi bir entelektüel birikim ve muhafazakarlığın temel ideolojisini paylaşan ama onunla da ayrışan ve bunu radikal sağa dönüştüren Alt Right veya diğerleri olsun, Trumpizmin kendisi olsun, ne dersiniz deyin ama onun altını besleyen bir transnasyonal hareket var.

Şimdi bunların bir üniversitesi var, çok fazla bilinmiyor. Fransa'da bu insanların bir üniversite kurduğunu çok fazla insan bilmiyor. Le Pen'in torunu Marion Marechal-Le Pen'in kurduğu üniversite, Lyon'da. Dediğim sağ kültürlerin entelektüel seviyede onların kendi açısından siyaseten eksik bulduğu yani insan kaynaklarının eksikliklerini kendileri de bildikleri için bizim mezunlarımız, devlet kadrolarında bizim tercih ettiğimiz şekilde yerleşsin ve bizi bu liberal elitlere mahkum bırakmasınlar, diye. Trump'ın ilk senelerinde yaşadığı o çıkmaz, atamaların bir türlü yapılamadığı o dönemi hatırlayın. İşte bu hareket diyor ki, biz bu işi çözmek için böyle bir atılım yaptık. Bu üniversite, sosyal, ekonomik ve politik bilimler enstitüsü adıyla anılıyor. Amerika'da Alt Right hareketinin fikir babalarından olan Paul Gottfried'in da desteklediği bir üniversite, bu.

Bunların ötekisi kim?

Normalde kızıl-yeşil adını verdiğimiz bir eksen. Kızıl burada komünizmin, sol liberal elitlerin 68 kuşağından bugüne gelen o bütünü yansıtan tehlike; ama bir de yeşil; tabii ki İslam karşıtı bunlar. Robert Spencer'lar, Tomy Robinson'lar...

Öteki kimdir diye sordunuz ya, bu işin arka planında büyük bir inci kuyumcu işçiliği ile işte öteki olan kızıl yeşil eksenin inşası var ama şunun da altını çizelim, son tahlilde bunların gerçek ötekisi kendi elitleridir. Yani İslam ya da 68 kuşağı onlar için taktiksel ötekidir, asıl strateji kendi devletlerini içeriden fethetmektir.

Lyon'da okul kuracak kadar güçlü bir fikir altyapısı var. Mesela Paul Gottfried çok ilginç bir adam, niye, çünkü ta 2000'lerin başından itibaren yazdığı kitaplarla, Lyon'daki ekolü oluşturmaya çalışıyor. Ve diyor ki, "Liberal Protestan Siyasal kültürden bıktım, usandım artık".

Samuel T. Francis de aynı kanaattedir mesela, onun "Leviathan ve Düşmanları" isimli 700 sayfalık kitabı var, orada detaylı anlatır. Diyor ki, "Bana küresellikten kalan şey vatanımı ve işimi kaybettiğim, kültürümün ezildiği, hiçbir şekilde insan yerine konmadığım bir düzen. Bunu yıkmamızın yollarını aramalıyız".

Buldukları yöntem de çok ilginçtir, Antonio Gramsci'ye ait bir yöntem. Yani sol gelenekten aldıkları bir stratejiye sahipler. İyi okumuşlar bunlar ilginç şekilde, Gramsci'yi de Lenin'i de... Biliyorsunuz Steve Bannon için yıllar önce yazdığım bir yazıda, ruhen Leninisttir demiştim, kendisi de ifade ediyor zaten. "Leninistim ben, devleti yıkmak istiyorum" diyor.

Bunların üçüncü ayağı da taktik seviyeleri. Taktik seviyesinde de çok gelişmiş bir plan ve programları var. Birdenbire, plansız, projesiz ortaya çıkmış değiller; muhakkak suretle bir planının bir projenin etrafında ortaya çıkıyorlar. Bir de parasal olarak bu kurumlar hiç zorda bırakılmıyor, o yüzden bu oluşumun ciddiye alınması lazım. Karşı bir hegemonya kurmak için yıllardan beri mücadele ediyorlar. Trump dip dalganın üzerindeki sörfüyle başarılı oldu bana sorarsanız. Bu dip dalgayı çok iyi anlamamız lazım.

MÜSLÜMAN KARŞITI POLİTİKA ORTAK

Müslüman ülkeler söz konusu olduğunda ABD'lilerin politikaları genelde benzer oluyor. Bunu nasıl açıklıyorsunuz, çelişki yok mu?

Bu Müslüman karşıtı söylem, siyasi elitlerin kimisi tarafından belirli bir dilsel uyumla üstü örtülerek, kimisi tarafından o şekilde örtülemeden ifade ediliyor. Mesela Trump, kitabın ortasından konuşuyordu, biz ona şaşıırıyorduk. "Trump'ın Dili" diye yıllar önce bir yazı yazmış ve orada açıklamaya çalışmışım. Demokrat liberal elitler bunu söylemeseler de başka kılıflar, başka düşman imgeler altında bu Müslüman karşıtı politikaların bir kısmına sahip çıkarlar, hepsine değil, radikal sağ kadar olduklarını söyleyemeyiz. Ama Yemen'deki savaşı Suudi Arabistan'ın yanında bulunarak destekliyorlar, İsrail'in Müslümanlara zarar veren siyasetlerini üstü kapalı olsa da destekliyorlar. Mesela Biden, Amerikan

Asıl Amerika'nın sahibi kim? Liberal küreselci elitler mi yoksa halk mı? İşin çok derin bir sosyolojisinin var olduğunu düşünüyorum. Burada Trump'ı iktidara getiren birtakım dalgalar var. Biz hep denize baktığımızdan üstte yatan birkaç hareketlenmeyi görüyoruz ama bu değişimi getiren dalgalar uzunca bir süredir vardı. Muhafazakarlar arasında yani cumhuriyetçileri de kapsayan siyasete güvensizlik dalgası, Amerika'nın kırsalından kentlere doğru yayılıyordu.

büyükçeliğinin Kudüs'e taşınma kararına itiraz etmiyor. Obama ilk geldiğinde 11 Eylül'ün mirasını çok ağır hissettiği için, Arap Baharı'nda nasıl bir siyaset izlediğini hepimiz biliyoruz. Trump döneminde, Arap Baharı kabusu dönüşmedi, Obama zamanında dönüştü. Suriye'yi düşünün, oradaki korkunç girdabın tetikleyicisi yine Obama'dır. İki tane danışmanı koluna giriyor Obama'nın son anda, girmemesi gerektiğini söylüyor. Bu danışmanlar işte böyle bir şey. Biden'ı da bekleyen en büyük tehlike bu, danışmanlara aşırı güven ve danışmanların rasyonel ve bürokratik aklına aşırı güven; Obama'da da vardı, Biden'da da olacak; Trump'ta yoktu mesela. Trump, bizzat kendine güveniyordu, liderler diplomasisi adını verdiğimiz bir diplomasi ile işleri yürütüyordu. Biraz önce söylediğim sağ hareketin, devletten nefret eden, devlet elitlerinden nefret eden, onlara hiçbir zaman güvenmeyen tutumunun yansımasıydı, Trump. Demokrat olsun, aşırı sağ olsun çeşitli adlar altında kendi menfaatlerini, kendi dünya görüşlerini sürdürmek için yapacaklarını yapıyorlar.

TRUMP GİTTİ AMA MİRASI YAŞIYOR

Amerika'da kongreyi basanlar, sizin tanımladığınız Trumpizmi besleyen akımlar, şu cümleyi kullanıyorlar; "Amerika'yı biz yönetmiyoruz. Amerika'yı Amerikalılar yönetmiyor". Vurgulamak istedikleri şey nedir, kim yönetiyor Amerika'yı?

Küresel liberal yönetici sınıflar adını verdikleri üniversite mezunu olsun ya da CEO'lar olsun kendi vatandaşlarından bahsediyorlar. Halkın dışında kalan yönetici elitler yönetiyor. Bunların da küresel destekçileri var tabii. Mesela Biden'la Çin arasında bir bağlantı kurmaya çalışıyorlar veya uluslararası örgütlerin yöneticilerinin omuz omuza beraber nemalan-

dıkları küresel düzenin ülkelerindeki yansıması olarak bakıyorlar bunlara.

Yönetmesi gereken çoğunluk yönetmiyor. İşte 68'den bugüne birike birike gelen, Cumhuriyetçileri de katıyorlar içine, yönetici elitleri ve ekonomik aktörleri, mesela işçilerin işlerini kaybetmesine sebep olan üretim merkezinin Çin'e doğru kaydığını görüyorlar, söylüyorlar ve suçluyorlar. Uluslararası ve ulusal boyutu olan bir düşman var. Liberal kapitalizmin alamenti, çok da şaşırılmamak lazım, hiçbir zaman düşmansız kalmamışlar. 50'lerde kızıl tehlikeyi konuştu, 80'lerde uyuşturucu tehlikesi, sonra Zenciler, Müslümanlar... Yani liberallerin düşman oluşturma becerisi diğer sağ radikallerden geri kalmıyor. İşte bu radikal sağ söylemi takip eden insanlar, "Ülkenin gerçek sahipleri olarak biz yönetelim artık ülkeyi" diyorlar. Azınlıkların, liberal yönetici elitlerin elinde Amerika iç ve dış politikası büyük bir kayba uğruyor ve bunu durdurabilecek tek güç biziz, diye karşı bir devrim projesiyle hareket etmeye çalışıyorlar. Lenin okuyorlar, Gramsci okuyorlar. Tabii ekonomik olarak 2008'den bu yana yaşanan o büyük buhranın da tesirini unutmayalım. Amerika'da uyuşturucu kullananların sayısı, ayyuka çıkmış durumda. O filmlerde bize gösterildiği şekilde, sadece işte Harlem'de siyahilerin kullandığı bir uyuşturucu trafiği yok. Beyaz Amerikalıların bu dertten çok mustarip olduğunu görüyoruz. İşini kaybetmiş, çocuklarının okul parasını veremiyor insanlar. Bu sorunlarla ilgilenmeyen liberaller ve Cumhuriyetçi Parti var. İkisine de tepkililer. Koronavirüste de özellikle liberallerin Trump'ı zorladığı bu yasaklar bizi çökertti, diyorlar. Kapanmaya karşı olmalarının ekonomik alt yapısı da biraz bu. Bu doğru mu yanlış mı, tartışılır tabii.

Biden geldi ama hala Trump'ı konuşuyoruz. Bugüne geldiğimizde, Biden'ı bekleyen en büyük tehlike ne Çin'dir ne de Rusya; Trump'ın bıraktığı mirastır. Çünkü Trump öyle bir saatli bomba bıraktı ki Biden'ın kucağına, elitlere tepki duyan kesimleri uyandırdı. Onların mobilize olmasını, Cumhuriyetçi Parti'ye sızmasını ve partinin etrafını da değiştirmesine yol açtı. Şimdi, Trump için ikinci azil oylaması var, Trump buradan paçayı sıyırırsa, o zaman Biden'ın dış politikası değil tüm politikası etkilenecek. Trump kurtulursa aklanmış olarak tekrar aday olabilecek. Üçüncü bir parti kurmasına da gerek kalmayacak belki.

OKSİMORON O...

Bir de Amerikan toplumunun kutuplaşma durumu var...

Zaten Amerika hep bölünmüştü. İç savaşıyla 1800'lerin ortalarından itibaren sürekli bölünmüş bir toplumdur, liberaller bunu hep gizlemeye, söylemlerle üstünü örtmeye çalıştılar ama artık Kongre baskısıyla ayyuka çıkan, herkesin gözünün önünde olan gerçek, bu. Birleşik Amerika diye bir şey yok, oksimoron o,

İçeriden bölünecek mi sorusu, zaten Amerika hep bölünmüştü. İç savaşla 1800'lerin ortalarından itibaren sürekli bölünmüş bir toplumdur, liberaller bunu hep gizlemeye, söylemlerle üstünü örtmeye çalıştılar ama artık Kongre baskısıyla ayyuka çıkan, herkesin gözünün önünde olan gerçek, bu. Birleşik Amerika diye bir şey yok, oksimoron o, darmadağın bir Amerika var, herkes gördü bunu.

darmadağın bir Amerika var, herkes gördü bunu.

Sosyal medya şirketlerinin Trump yaklaşımını nasıl yorumluyorsunuz?

Bu şirketler şunu gördüler, kendilerinin bizzat parçası olduğu kontrolsüz dijital medya platformları, artık hiç tahmin etmedikleri bir frankeştayn meydana getirmiş durumda. Kim o, işte bu radikal sağ hareketler. 97 tane sosyal medya hesabının nasıl aktif bir şekilde örgütlenmek için bu sosyal medya platformlarını kullandıklarını araştıran bir yazı okudum son günlerde.

Twitter ve Facebook CEO'ları serbestlik üzerine kurdukları felsefelerinin, tam tersi sonuç doğurdular ve uyandılar. Bu kültür savaşını kaybettiklerini gördükleri için bardağı taşıran son damla Kongre baskını oldu. Bunun artık politik hatta iç savaşa doğru evrildiğini gördükleri an bir şeyler yapmak zorunda olduklarını hissettiler. 4 yıldır devam eden o siyasi harbi kaybedeceklerini gördüler. İşin tehlikeli bir iç savaşla doğru gideceğini de gördüler. Tüm o liberal söylemlerden vazgeçerek, Trump'ın hesaplarını askıya aldılar. Aslında bu iç siyasi savaşın tarafı olarak, şirketlerin de kaybettiklerinin ilanınıdır bu.

LIBERAL POLİTİKANIN İDEOLOJİK BOYUTU

Gelelim göreve başlayan Joe Biden yönetimine hocam. Biden bilmediğimiz isim değil demokratlar da bilmediğimiz bir grup değil. Biden döneminde Türk-Amerikan ilişkileri nasıl olur?

Biden'ı az çok tanıyoruz, Obama'nın başkanlığı döneminde Türkiye'ye olan soğuk tavrını, tutumunu hepimiz biliyoruz. Kişisel olarak da Türkiye'den çok hazretmeyen lider görüntüsü veriyor ama bu sadece liderlerle ilgili bir şey değil. Liberal dış politikanın ideolojik boyutu Türkiye'yi biraz zorlayacak diye düşünüyorum. Özellikle bürokratik yönetici

elitlerin, Türkiye ile ilgili beyanlarına tekrar bakalım. Savunma bakanına bakalım, yeni emekli olmuş bir asker. CENTCOM komutanıyken Türkiye ile ilişkileri soğuk olan biri. Brett McGurk görevine tekrar başladı, o da soğuk bakıyor. Yani buradan hareketle Biden'ın kabinesine baktığımızda çok iyi günler bizi beklemiyor. Bunun sebebi yalnız Biden değil onun atadıklarıyla ve diğer elitlerle birtakım zorluklar yaşayacağımızı düşünüyorum.

Nasıl zorlayacak, FETÖ ve PKK-PYD bağlamında mı, somutlaştırabilir miyiz?

İki konuda da Biden'ın bir yıl içinde pozitif tavır sergileyebileceğini düşünmüyorum. Hatta bizi zorlayabilecek birtakım adımlar da atabilir. Mesela Türkiye'nin haklı talebi, darbeye teşebbüs etmiş bir örgütün elebaşını himaye etmesi, terör örgütü PKK/PYD'ye destek vermesi. Türkiye, bence o konularda beklediği atılımı göremeyecek.

Türkiye birinci hazırlığını kendi siyasi kültüründe var olan müdahale karşıtlığını tahkim ederek yapabilir. İkincisi görebildiğim kadarıyla ilk etapta ABD ile çok olumsuz bir ilişki düzlemine oturmak istemiyor Türkiye. Bunun da işaretleri geldi geliyor; eğer Biden hükümeti de ideolojik değil biraz daha reel politik olarak bakarsa, o zaman ben gerilimin üst düzeyde olmayacağını söyleyebilirim.

Fakat bu ilişkilerin çok kötü gideceği anlamına da gelmiyor. Biden'ın eli, iç siyasi saiklerle dış politikada bağlı. Türkiye'yi bekleyen tehlike, özellikle askeri ve diğer elitlerden, örgüt kültürünün ve bürokratik yönetim kültürünün getirdiği reflekslerin tekrar gelebilme ihtimali. Trump zamanında da geldi. Trump, Suriye'den çıkıyorum dedi, fakat askerler çıkmadı. Dolayısıyla bu refleksler, Türkiye'yi alenen rahatsız edecek politikalara dönüşebilir. YPG konusunda daha ileri adım atması demek, askeri varlığını Ortadoğu'da biraz daha arttırması demek. Mesela Biden hükümeti buna hazır mı? Mevcudun üzerinde bir angajmana girmek istiyor mu? Türkiye'nin biliyorsunuz bir Sincar operasyonu gündemde. PKK unsurlarının Irak'tan çekilmesi konusunda Türkiye'yi çok zorlayacağını düşünmüyorum Biden yönetiminin ama Suriye biraz daha farklı algılanıyor.

Öte taraftan ABD'nin tekrar Ortadoğu'ya yerleşmesini, eski Bush dönemine dönmelerini de beklemiyorum. Çünkü Amerika'nın yabancı ülkelerdeki angajmanını istemeyen kamuoyu artık aleni şekilde gerek demokratlarda gerek cumhuriyetçilerde yaygın yaklaşıma dönüşmüş durumda. Tekrar asker sayısını arttırdığı an içeride kendisini zor durumda bırakacak bir kamuoyu onu bekliyor. Trump'ın mirası bu. Yeni ulusal güvenlik danışmanı Jake Sullivan, aynı zamanda Hillary Clinton'ın Trump'a kaybettiği seçimin kampanya menajeri idi. Onun neden kaybettiğini çok iyi gördü. Dedi ki, "biz savaşı kaybediyoruz, içeride Amerika'nın dış angajmanlarına girmesinden nefret eden bir kamuoyu var; Hillary Clinton ise

bunun tam tersi bir pozisyon alıyor”. O hatadan ders alan Sullivan, şimdi, “Biz artık içerideki mağdur olmuş işçi sınıfı olsun, çalışan kesim olsun, onların çıkarlarına uygun politika izleyeceğiz” diyor. Çünkü süttan ağzı yandı, yoğurdu üfleyerek yiyor. Sullivan’ın söylemine baktığımızda Biden’ı dizginleyebilecek, gereksiz maceralara sevk etmeyecek bir ulusal güvenlik danışmanı görüyoruz. Ama altını tekrar çiziyorum, bürokratik örgütsel refleksler, Jake Sullivan’ı bile aşabilecek kuvvettedir, o yüzden o eski dönem alışkanlıklarını görmek mümkün.

BIDEN’A GÖRE EN BÜYÜK TEHLİKE RUSYA

Türkiye açısından nasıl bir yaklaşım bekliyorsunuz?

Türkiye’de de bunun işaretlerini görüyorum, dış politika danışma kurulunun toplantısı oldu İstanbul’da, Cumhurbaşkanı Erdoğan da katıldı. Orada diyalog ve diplomasi vurgusu çok hakimdi. En son Yunanistan ile istikşafi görüşmeler, 4 buçuk yıl sonra yeniden başladı. Türkiye yeni bir pozisyon alıyor gibi, gerilimi arttırmak taraftarı olmadığını, müzakerelere, konuşmaya, diplomasiye, diyaloga açık olduğunu gösteriyor. Ama buna rağmen Biden’ın bürokratik örgütsel kabinesinin, bürokratik yönetici elitlerinin birtakım refleksleri, Türkiye ile Amerika’nın arasını açabilir ve açılma durumunda Türkiye o zaman başka opsiyonlar düşünebilir. Tabi bu S-400 meselesini de kapsıyor, F-35 meselesini de kapsıyor ama ilişkilerin kopmasından yana değil benim gördüğüm kadarıyla. Yani Amerika söylendiği gibi aktif bir dış politika izlemeyecek. Covid-19 meselesinden dolayı 3 trilyon dolarlık bir borcun altına girdi. Çok

Jake Sullivan’ın çok iyi gördüğü; biz iç politikayı halletmeden dış politika bizim için lüksür dediğine, Biden da uyar, Trump gelse o da uyar. Çok derin dalgalar var beni endişelendiren. Eskiden de vardı milliyetçi akım, milliyetçilik, popülizm ama bunların dış politikaya, siyasete tesirleri bugünkü kadar değildi. Şimdi artık Twitter, Facebook günlük takip ediyoruz, sürekli. Bu antagonizmalar ayyuka çıkıyor, hakikat neymiş kimsenin umurunda değil.

yüksek miktarda işsizlik var, sürekli düşen gayri safi milli hasıla var. İçine girdiğimiz yeni dönemde, küresel tablo Türkiye’nin avantajına görünüyor. Türkiye özellikle Çin ve ABD arasında Trump döneminde yaşanan üstü örtülü savaşın içinden, haklı bir denge oyunu oynayarak sıyrılmayı bildi. Biden zamanında Rusya ön plana çıkacak gibi görünüyor, Biden açıklama yaptı, “Rusya en büyük tehlikedir” dedi, açıkça. Putin de Biden’ı hemen tebrik etmemişti, altı hafta sonra tebrik etti. Trump’ın getirdiği büyük güçler rekabetinde, bir kayma bekliyorum. Çin-ABD kapışmasından, ABD-Rusya kapışmasına dönmesini bekliyorum. Biden’ın Çin konusunda Trump’a göre pozitif profil çizeceğini söylüyoruz. John Kerry iklim meselesiyle ilgili Biden’ın görevlendirdiği bir isim. Kerry, Amerika-Çin iş birliğinden yana iklim meselesinde. Çin zaten buna zil takıp oynayacak durumda. Ama milli güvenlik danışmanı Jake Sullivan, buna karşı çıkıyor. Soğuk Savaş kuşağıyla yeni dönem elitleri arasında da bir uyumsuzluk var Biden ekibinde. Sullivan, hayır diyor, ben Hillary Clinton’ın neden kaybettiğini biliyorum, diyor. Çin’in üretimdeki avantajları ucuz iş gücü gibi diğer avantajları yüzünden Amerikalı ortalama vatandaşların işini kaybettiklerini görüyorum, o yüzden Çin’le ABD’nin bir anlaşmaya gitmesini hiçbir şekilde tasvip etmiyorum, diye Kerry karşı pozisyon da almış oldu.

Türkiye’yi bekleyen büyük riski de söyleyeyim. Küresel büyük güçler siyasetinde bahsettiğimiz sebepler yüzünden, istediği pozisyonu alamayacak Biden, bir dış politika başarı hikayesine ihtiyacı olacak. Kendi tabiriyle otokrat yönetimlere savaş ilan edebilir. Mesela Putin’e bu şekilde Navalyn olayı üzerinden hemen pozisyon aldı. Türkiye üzerinde de bu türden baskılar olabilir, 2023’teki seçimlerde yine bu şekilde pozisyon alabilir.

MCGURK ETKİSİ OLABİLİR

Türkiye’de iktidar seçimle geliyor, seçimle gidiyor. Buna rağmen otokrat hikayesini Türkiye’ye nasıl uydurmaya çalışabilir ki?

Mesela liberal terminolojide bazı ülkeler bu kategoriye çok rahatlıkla girebiliyor, çıkabiliyor.

Buradaki kriter ne, onun için sordum? Hangi kritere göre Türkiye’yi o şekilde konumlandırma durumu olabilir?

Biraz da dediğim gibi McGurk etkisi olabilir. Veya pek çok think-thankte çalışan ve ondan sonra bugünkü pozisyona gelen bir kabine var. Bugün iki önemli kabine ayağı bu eski think-thanklerde çalışmış genellikle Türkiye aleyhtar raporlar hazırlamış kişilerden oluşuyor. O olumsuz raporların nasıl yazıldığını biliyoruz.

Yani S-400’lerin alınmış olması, doğu Akdeniz’de Kafkaslar’da etkisini arttırmaması... Bütün bunları gerekçe göstererek mi böyle bir şeye girebilirler?

Zaten “sözde müttefikimiz” diyor Dışişleri Bakanı Antony Blinken, S-400 nasıl alırsınız diyor ya. Mesela Trump da buna karşıydı ama birtakım kişisel sebeplerle çözebilecek kıvama getirilebiliyordu. Ama Biden’in ekibinde ideolojik, bürokratik ve örgütsel refleksler buna mani olabilir. Trump’ın son döneminde, Türkiye’deki NATO üssünün çok güvenilemeyecek bir üs haline geldiğini söyleyen birtakım raporlar yayınlanmaya başladı. Girit’teki üssün modernizasyonu, Yunanistan’la ilişkilerin canlandırılmasına doğru kayan ABD siyasi aklı karşımıza çıkıyor.

Daha önce de Biden “Erdoğan iktidarını devirmek için muhalefeti destekleyeceğiz” demişti.

Bütün partilerin ortak bir karşı duruşu oldu bu söylem duyulduğunda, Cumhur İttifakı olsun, Millet İttifakı olsun, Türkiye’nin buna geçit vermeyeceğini söylediler. İşte bu tavrın Türk siyasi tari-

hinde var olan dış müdahalenin emperyalist müdahaleye karşı durmak gibi, gerek sağ gerek sol olarak karşı duruşun biraz daha tahkim edilmesi gerektiğini düşünüyorum. Eğer karşı duruş olursa o zaman çok fazla müdahil olacak alan bulunmaz. Yani bu Türkiye’nin kırmızı çizgisi, muhalefetin açıktan başka bir devlet tarafından desteklenmesi çok büyük çalkantılara yol açabilir. Geçmişte gizli araçlarla yapıldığını hepimiz biliyoruz. Ama Biden’in bunu alenen söylemesi, alışık olduğumuz bir durum da değil.

DIŞ MÜDAHALE KARSITLIĞI TAHKİM EDİLMELİ

Türkiye birinci hazırlığını kendi siyasi kültüründe var olan müdahale karşıtlığını tahkim ederek yapabilir. İkincisi görebildiğim kadarıyla ilk etapta ABD ile çok olumsuz bir ilişki düzlemine oturmak istemiyor Türkiye. Bunun da işaretleri geldi geliyor; eğer Biden hükümeti de ideolojik değil biraz daha reel politik olarak bakarsa, o zaman ben korkulan düzeyde olmayacağını düşünüyorum.

Türkiye stratejik olarak özgür bağımsız bir politika izlemek istiyor, bu her ülkenin hakkı. Amerika’nın da buna alışması lazım, Türkiye’nin bunu yapabilecek kudrette yeni araçları var. Libya’da, Doğu Akdeniz’de, Suriye’de bu müdahaleleri yapabileceğini gösterdi. Dolayısıyla, Biden hükümeti işlerin daha da kötüye gitmemesi noktasında Türkiye’nin bu ilk iyi niyetini görüp eğer gerekli ideolojik romantik bakıştan sıyrılabilirse, o zaman korkulan seviyede negatif tesiri olmayabilir. Türkiye’nin bölgede bir ağırlığı var, dün çıkmış bir şey değil. 2015’in sonundan beri en azından Türkiye bölge siyasetinde aktif bir şekilde var olduğunu herkese göstermiş durumda. Yeni bir aktif ön alıcı strateji geliştiriyor ve bu stratejinin dış politik bağımsızlığının gerçekleştirilmesi yolunda halkın önemli bir kesimi-

nin desteğini alan bir dış politika sergiliyor. Dolayısıyla Amerika’nın yeni Türkiye’yi karşısına alacak bir politika izlememesi daha akılcı olur. Ama Amerika siyasi elitlerinin de bunu görmekte biraz zorlandığını biliyoruz. Türkiye’yi bekleyecek tehlike büyük güçler rekabetinde istediğini bulamadığı için dış politika başarısına ihtiyacı olan Biden’in, Kongreyi memnun etmek adına Türkiye’ye yeni ambargolar ve yeni sıkıştırma politikaları uygulama çabası olabilir. Bu yöntemi izleyebileceğini öngörmemiz, tedbirli olmamız lazım.

DENGELEME POLİTİKASI

Türkiye başka ne yapabilir?

Türkiye, klasik bizim hep anlattığımız dengeleme siyaseti yani zamanın hep haklı çıkarttığı denge siyasetini 2015’ten beri bence çok dikkatli bir şekilde uyguluyor. Bunu, yeni fırsatları da düşünerek uygulaması lazım. ABD’yle güç dengeleyemeyebilirsiniz ama bir çıkar dengesine, Çin ile Rusya ile de güç dengesi pratiğine girmesi gerekir. Bölge ülkeleriyle de güç dengesi pratiğine girmesi gerekir. F-35 meselesini o yüzden söyledim. Güç dengesini bozabilecek bu ve benzeri silahlanma çabalarına karşı Türkiye’nin uyanık olması gerekiyor. Hem BAE’nin hem Yunanistan’ın Türkiye’nin henüz sahip olmadığı bir silah türüne, F-35’e sahip olması tehlikelerinin farkında olacağını düşünüyorum. Zaten Yunanistan’la olan istikşafi görüşmelerin buna da yönelik olduğunu biliyorum. Çünkü Amerika ben Türkiye’den umudumu kesersem çok ihtiyacım olan üssü gelip de Yunanistan’ın çeşitli bölgelerindeki üslerini modernize ederek telafi edebilirim politikası, izleyebilir. Türkiye’nin bu tür gerilim noktalarını, eksiklikleri görerek yeni bir pozisyon alması, bir denge siyasetini kurması, yeni dönemde elzem görünüyor.

ABD, Türkiye ile hareket etmek yerine neden Türkiye’yi baskılamakta peşinde?

Bence Biden, bir başarı hikayesine muhtaç olacağı için, Suudi Arabistan’la Kaşıkçı cinayeti üzerinden bir gerilim yaşayacağını söyleyebiliriz. Yemen’de Suudi Arabistan’a yaptığı desteği de en azından kısmen çekebileceğini tahmin edebiliriz. Dolayısıyla Suudi Arabistan’la Amerika’nın arasının çok da iyi olmadığı bir döneme girileceği söylenebilir.

Dış politikada realist olmayı, salt somut rakamsal verilere indirgemek önemlidir. Reel olarak Türkiye'nin de yönetilmesinde, ABD'nin de yönetilmesinde o analizlerin çok iyi yapılması lazım. Çünkü bahsini ettiğimiz romantik bakış, Amerika'nın da menfaatine olacak o reel politik kazanımları görünmez kılıyor. Bu ideolojik zafiyet, bu ideolojik bakış, romantik bakış Amerika'nın Türkiye ile olabilecek olan iyi ilişkilerine mani oluyor.

Trump da Ortadoğu'da işim yok, küresel hegemonya siyasetime tehdit olan bir numaralı aktör Çin'i hedef almalıyım diyordu. Haklı haksız eleştirebiliriz ama Biden ya da Obama ekibi, liberal yönetici elit bunu göremiyor, görmek istemiyor. Gerçi görenler var Jake Sullivan gibi. Ama genel olarak ekip görmüyor çünkü onların içinden çıktığı habitus, o sosyolojik vasat, kabinenin eski üyeleri için Rus tehdidi, yeni mensuplar içinse Obama'dan kalma idealist demokrasi promosyonunun çeşitli adlar altında tekrar canlandırıldığı bir ideal politik dünya var.

Bu ideolojik, bürokratik refleksler yeni dönemde de Türkiye'yi zora sokabilir. Ancak Türkiye, bu konuda Amerika'ya işleri kopma noktasına getirmeden, akli selimle yeni bir politika masasına çağıracaktır, diye düşünüyorum. En nihayetinde diyelim ki en kötü senaryo oldu. Amerika, bahsettiğimiz saiklerle Türkiye'yi karşısına aldı, ilişkiler de kopma noktası denecek seviyeye geldi. Ben bunun Türkiye kamuoyu tarafından da hoş görüleceğini zannetmiyorum. Yani bu siyaseten de ters tepecektir. Türkiye kamuoyu bütün olarak dışarıdan açık müdahalelere her zaman tepkili olmuştur. Ama meselenin buraya kadar gelmesine gerek yok. Amerikalı siyasetçilerin büyük dalgalanmaya sebebiyet verecek yanlışları yapmalarına lüzum yok. Türkiye bu konuda dediğim dedik yapmıyor, kaygılarının anlaşılmasını istiyor. Suriye'nin kuzeyinden gelen terör tehlikesini ve o konudaki hassasiyetlerinin

görülmesini istiyor. FETÖ konusundaki kaygılarının anlaşılmasını istiyor. Bu ve benzeri istekleri karşılanırsa, Türkiye'nin ABD ile karşı karşıya gelmeyi isteyeceğini zannetmiyorum.

İSRAİL POLİTİKASI DEĞİŞMEZ

Biden döneminde ABD'nin Ortadoğu politikası nasıl şekillenebilir?

Biden'in, Suudi Arabistan'la Kaşıkçı cinayeti üzerinden bir gerilim yaşayacağını söyleyebiliriz. Yemen'de Suudi Arabistan'a verdiği desteği de en azından kısmen çekebileceğini tahmin edebiliriz. Dolayısıyla Suudi Arabistan'la Amerika'nın arasının çok da iyi olmadığı bir döneme girilebilir. İsrail ile sanılanın aksine çok kötü olacaklarını düşünmüyorum. Çünkü Körfez Arap ülkelerinin İsrail'i tanıma ve diplomatik ilişki kurma çabalarını alkışlayan birisi Biden.

BIDEN İRAN'LA ANLAŞABİLİR

Öte taraftan kanaatime göre İran ile ilgili nükleer anlaşmayı canlandırmaya yönelik bir çaba olacak. Çünkü CENTCOM komutanı bölgeye giderken "Trump'ın son 4 ayında gece gündüz uğraştım İran'la savaş olmasın" açıklamasını yaptı. Yani askerin de siyasetçilerin de İran'la Ortadoğu'da karşı karşıya gelmeyi hoş görmeyen bir eğilimleri var. İran Ortadoğu'daki devlet dışı aktörlere hakim olabilen bir ülke. ABD'nin askeri kuvvetlerine herhangi bir saldırı, karşı karşıya gelme senaryosunu, Amerika'nın askeri ve siyasi elitleri istemez. Trump istiyordu, başka sebepleri vardı onun. Dolayısıyla İran'la Amerika'nın arasının iyi olabileceği bir döneme giriyoruz gibi görünüyor. Bu anlaşma zemini tekrar yakalanırsa, İran bölgede yeniden yükselen güç olarak ortaya çıkabilir. Trump döneminde gerileme yaşamıştı, iki tane

üst profilden suikast yapılmıştı. Trump tavrını çok açıkça belirtmişti, buna rağmen İran misilleme yapmayarak, adeta Biden'in gelmesini umut ederek dışını sıkı ama eğer bu anlaşma olursa İran'ın bölgede yükselen bir güç olarak tekrar sahneye çıkacağı ortada.

Avrupa da bunu istiyor. Avrupa tekrar anlaşmaların olmasını istiyor. Çünkü İran büyük bir pazar. Avrupalı büyük şirketler, çok uluslu şirketler, ulusal şirketler Almanya'nın da Avrupa'nın da İran'la ekonomik ilişkilerini dört gözle bekliyorlar. İran'ın yükselen gücüne bir olumlu hamle daha yapacaktır. Türkiye yükselen bir İran gücüyle nasıl mücadele edecek? İşte Ortadoğu politikasında Biden'in başarı hikayesi anlaşmaları tekrar canlandırarak nükleer silah yapımından vazgeçmiş bir İran'ı öne çıkartmak üzerinden olabilir. Yükselen İran karşısında Türkiye'nin bahsettiğim güç dengelemesi siyasetini tekrar gözden geçireceği bir döneme girebiliriz.

İran'ın yükselmesi nasıl bir etki oluşturur bölgede?

Muhtemelen Türkiye çok hızlı değişen dengeleme pratiklerinde yeni bir pozisyon arayışı içine girebilir. Gerek Suudi Arabistan'la gerek İsrail'le, yükselen, yükselmesi beklenen İran'ın bu pozisyonuna karşı ekonomik ve askeri dengeleme pozisyonuna girebileceğini öngörmek lazım Türkiye'nin. Bu düşmanlık ilişkisi mi, hayır. Dengeleme, tam tersi düşmanlık demek değil; gardını almak, tavrını almak, pozisyon almak, ön almak. İstenmeyen sonuçlara gitmesini engellemek. Türkiye'nin İsrail ve Suudi Arabistan ile masaya oturacağı bir değişimi hemen beklemek mümkün görünmüyor. Benim tahminim yükselen bir İran gücünün sadece Türkiye'yi, Suudi Arabistan'ı ve İsrail'i değil birçok ülkeyi endişeye sevk edebileceği yönünde. Türkiye'nin bunlara uygun politikalar üretebileceğini düşünüyorum. **■**

İran ile ilgili nükleer anlaşmayı canlandırmaya yönelik bir çabası olacak benim kanaatim. Çünkü CENTCOM komutanı bölgeye giderken, geçen bir açıklama yaptı dedi ki, Trump'ın son 4 ayında gece gündüz uğraştım İran'la savaş olmasın diye. Yani askerin de siyasetçilerin de İran'la Ortadoğu'da karşı karşıya gelmeyi hoş görmeyen bir eğilimleri var. İran da çok istekli. Beklediler bu süreci.